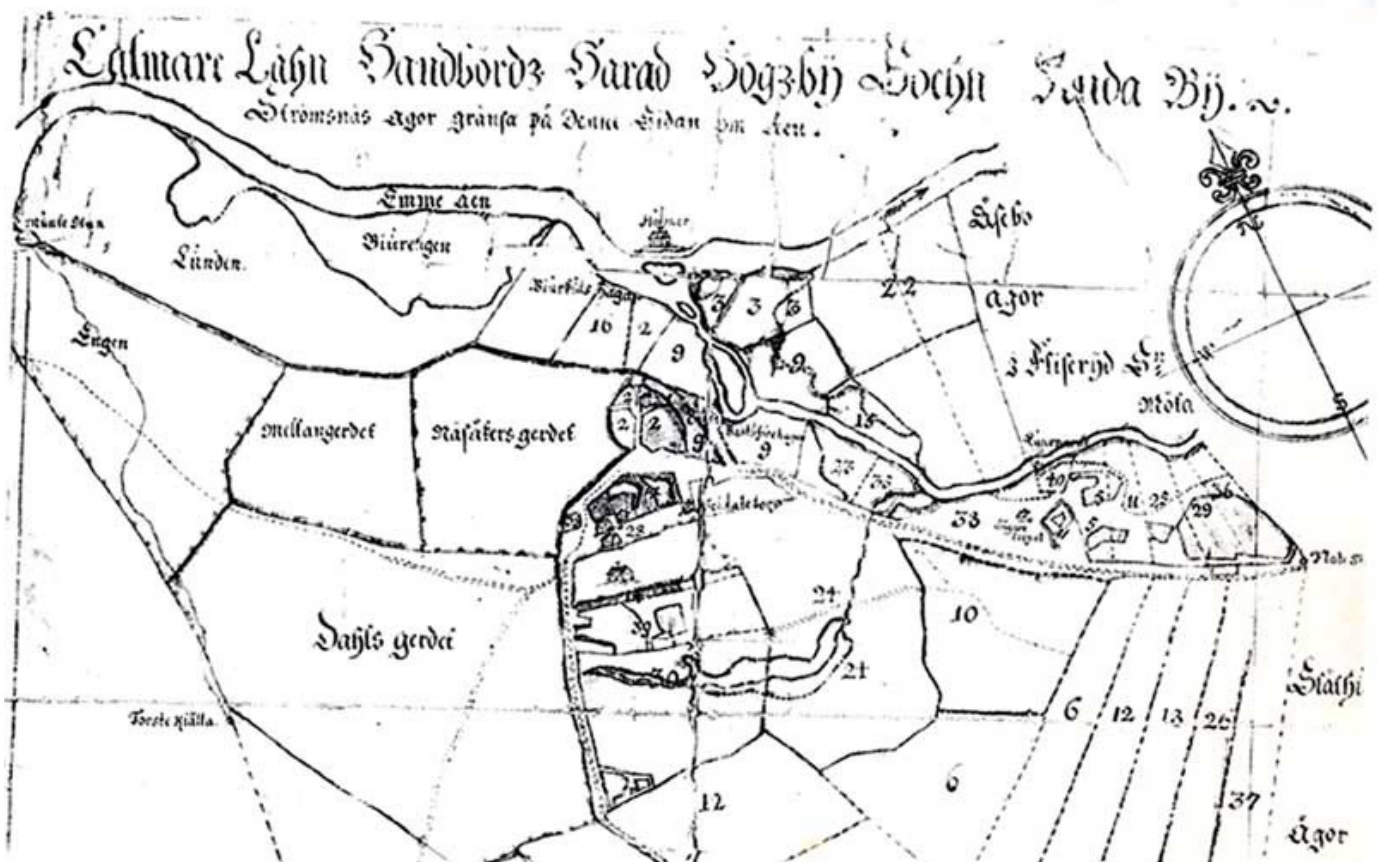

Åseboholm

Nedanför: Översiktskarta över Högsby, Åsebo och Ruda.

Längs Emåns nedre del ligger en rad gårdar, som låg här redan på medeltiden. En av dessa är Åsebo.

Åsebo kvarn är omtalad 1380 och stavas då Arsiobodha. Under 1600-talet benämnes gården omväxlande Åseboholm och Åsebo Säteri och tycks då ha haft sin verkliga storhetstid.

Kronan skingrade under första hälften av 1600-talet sitt stora jordearv från Gustav Vasas tid, och betydande förläningar och donationer gjordes till adel och krigsmän.

Löjtnant Magnus Stråle på Åseboholm var en av de krigsmän som samlade på gods och gårdar. Förutom Åsebo där han mest bodde ägde han flera gårdar i Handbörds, Stranda och Möre härad, bl a Kyrkeby (*Fliseryds herrgård*). När löjtnant Stråle dog hade han nio barn som delade på hans egendomar.

I "*svenska Adels Ättar-Taflor*" står att läsa om vilka egendomar var och en av dem fick.

Om nämnde löjtnant står i samma källa bl a: Magnus Stråle till Ekna samt Åseboholm i Fliseryds socken och Bo i Mönsterås socken m.m. född i Hults socken i Jönköpings län år 1617. Kornett vid Smålands Kavalleri, löjtnant därstädes. Död 1674 den

26 april på Åseboholm och begravs i Högsby kyrka där hans vapen och grav finnes.

Han tvistade vid flera riksdagar med Strålarne av Sjöared, om namnet och sätet å Riddarhuset och fick 1649 sig ändtligen tilldömt numret 55 (*nu 87*) i svenneklassen, framför Stråle av Sjöared. Besatt betydlig fast egendom till följd varav han hade ständiga rättegångar.

"Sonen Anders ärvde Åsebo Säteri, om honom heter det: född på Åsebo 1652 Fänrik vid Calmar Regemente. Död ogift 1687 på Åsebo begravnen i fam.graven i Högsby där hans vapen uppsattes.

Nästa ägare: brodern Magnus född 1656 på Åseboholm, Kornett. Död 1732.

Hans son: Johan Magnus Född 1688 Furir och Fänrik. Död 1736 på Åsebo *"däraf att han blivitt stucken genom ryggen av Major Lilja"*.

Torpen under Åsebo är mycket gamla. Samtliga finns med vid husförhörslängdernas införande i Fliseryds socken 1784 utom i två fall som tillkom på 1800-talet. I 1723 års jordebok är fem torp upptagna och även torparnas namn angivna.

Det är; Rosendal, Kalfehorfvan, Svinehorfvan, Krubbetorp och Björnstorp.

I födelseböckerna finner vi att barn fötts på torpen i mitten av 1700-talet. Den äldsta uppgift vi har om ett Åsebo-torp är från 1690.

Till en gränstvist i Handbörds Häradsrätt, Bötterum, har Cornetten Vålborne Magnus Stråle Åseboholm kallat Håkan Olsson från Krubbetorp som vittne Han "vräktes" emellertid av käranden, då han varit enskilt tjänare och gårdsfogde uti Salig Magni Stråles tid.

Eftersom dombokens protokoll ger så mycket av historiskt värde, och så många upplysningar lokalt sett, kan här nämnas litet ur innehållet. Tvisten i Häradsrätten gäller en sågkvarn som Hr Strålen hade i kvillen med tillhörande Sågartorp, hagar äng och några ägor, som Rudaboarna klagar att Hr Strålen i mannaminne intagit har på deras ägor och som de nu söka vinna tillbaka.

Häradsrätten beslutar i Febr. 1690 att nödigt och till sin bättre information i saken pröva tvisteparken. *"Vill Gud i vår och nästa ting i ögneskikte taga."* Varför det blir häradssyn på platsen i Juni 1690.

På den här tiden gick Åsebo ägor över Emån, delade på Libbeböhle Ö (*mellan storån och kvillen*) och gränsade mot Ruda och Släthult. Mellan Horfvan på Ruda ägor och Krubbetorp på Åsebo ägor finns en stor Sten som inte bara var hörnsten mellan Ruda Åsebo och Släthult, utan även sockneskäl mellan Högsby och Fliseryd. Stenen, benämnd Flatesten eller Flatehall, blev utgångspunkt för Häradsrätten som vandrade med parterna mot Styretufva, det odisputerliga ägomärket i Emån. Herr Cornetten Stråle säger om Libbeböhle (vars gårdar var *"avhysta"* under Åsebo redan 1633 att det är urminnes åcker och äng där gammal hävd gäller.

Efter tre dagar beslutar Rätten att lagligen avhjälpa och avsluta tvisten mellan intressenterna i Ruda By och Cornetten Stråle på Åseboholm. Äldre människor har kallats till vittne och berättar här om saker och ting från första hälften av 1600-talet. Mjöltnaren i kvarnen säger att han kom hit från Västra Härad anno 1644. Salig M. Stråle satte honom dit på kvarnen. Men all åcker och äng har han uppgjort med Rudaboarnas lov, för vilket han och mal åt dem.

Två av nämndemännen betygar att gamla hustrun Carin Persdotter i Ruda på sin dödsbädd berättat att Sågartorpet först uppbyggdes av en klockare från Fliseryd. Och att Majoren **Sabbelsköld** först uppsatte sågkvarnen, då han och hade gårdar i Ruda.

Vittnesmålen fyller flera sidor. Det blir rannsakat och dömt att Sågartorpet uppbyggt är på Ruda ägor, och att Stråle får flytta kvarnståndet till sitt land. Däremot kan man inte få rak gräns mellan Styretufva och Flatesten, *"då det skulle avhända Herr Strålen mark där urminnes hävd gäller"*.

Under vilka villkor Åsebo-torparna levde under Strålarnas tid vet vi ingenting om. Den tiden varade omkring 100 år, och man kan förmoda att det var ganska hårda bud.

En brorson till den här omnämnde Cornetten måste vid 9 års ålder tillsammans med en två år yngre broder mitt i vintern barfota och illa klädd fly från sin faders hus för dennes hårdhets skull. Då han efter sju år som tjänstegosse hos en superiintendent i Karlskrona återvände till Åsebo, blev han för faderns omänskliga behandling tvungen att redan efter en månad resa sin väg. Året efter blev fadern Johan Magnus Stråle ihjälstucken i ett slagsmål på Åsebo av en Major Lilja.

Detta sagt för att visa på sinnelaget hos dessa Strålar, som hade mycket bråk och rättegångar omkring sig.

ÅSEBOTORPEN

Torpen under Åsebo har sedan gammalt gått under namnet *"Kanan"*, utan att man kunnat finna någon som helst förklaring till det namnet. I vår studie-grupp har en av deltagarna hört den här berättelsen: Under en matrast på gården klagade några

av dagsverkstorparna över sina hårda villkor. Då säger en av arbetarna på gården: Ni ska inte klaga därute på torpen. Ni har bi. Och ni har honung. Och ni har mjölk. Det är precis som i Kanans Land!

Man har all anledning att tro på den här berättelsen. Det var säkert folkhumorn som gav det här namnet. Här fanns också en Israel och hans söner, som var välsignade med många barn, vi finner att tre familjer hade elva barn. Här finns ytterligare anledning att jämföra med Kanans Land.

Man frågar sig hur en gård som Åsebo, som en gång varit så mäktig, helt kunnat förintas så att det i dag bara är namnet och ett par hus kvar.

Svaret är ganska enkelt. Sedan Statsekreteraren och Riddaren av Nordstjärneorden Högädle Peter Fredrik von Hegardt (*adlad av Karl den Tolfte*) köpt Åsebo på 1700-talet har ingen ägare bott på gården. Von Hegardt bodde på Berga, och arvingarna Harmens på Berga och Ruda. Medan Åsebo sköttes som utgård från Ruda. Likaså var det på Windahls och Björnström - Stefanssons tid.

Domänverket köpte i början av 1960-talet hela Åsebo, och sålde sedan ifrån all åkerjorden omkr 1975. Det ägs och brukas under annan fastighet. Den vackra Rättarbostaden i sluttningen är uthyrd till sommarbostad. Det låga huset vid vägen flyttades dit från sågen vid Sandvatt, där den varit bostad åt sågaren. Det var i början på det här seklet. Strax intill det huset finns en husgrund efter ett av Strålarnas hus. Det stod kvar här till i början på 1920. Någon har minne av att man förr talat om ett hus strax intill detta, med en sammanbyggd gång emellan. På andra sidan vägen finns mycket grunder efter andra hus. Innan B.A. Windahl sålde Ruda och Åsebo lät han plocka ned ett stort timmerhus här som skickades (*kördes*) till Stockholm. Av nyare ekonomibyggnader nedanför sluttningen finns i dag bara logen kvar.

Cornetten Magnus Stråle visade 1690 på ruderna efter Libbeböle gårdar på ön, avhysta under Åsebo. I dag kan vi alltså visa på "*runder*" efter Åsebo. Om den medeltida boplatsen var belägen på samma ställe skulle vara intressant att veta.

I sluttningen mot Åseboforsen finns allehanda vackra lövträd och buskar. Att vandra längs forsen om våren i vitsippetid är en upplevelse.

Margit Svanström